

Co. gy. 50. éves

dupla

10

JÉ LEN KÖR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

1966

JÉ LEN KOR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI
FOLYÓIRAT

IX. ÉVFOLYAM, 10. SZÁM
1966. OKTÓBER

A Baranya megyei Tanács lapja
Megjelenik havonta

Szerkeszti a Szerkesztő Bizottság

Főszerkesztő:
SZEDERKÉNYI ERVIN

TARTALOM

BERTHA BULCSU: Illés szekerén (elbeszélés) - - - - -	899
PÁL JÓZSEF versei: Dal motozott, Árvízi riadalom, Nosztalgia - - - - -	904
DEMÉNY OTTÓ versei: Ballada, A tél fiai	906
BÉKÉS SÁNDOR: Az idegen (elbeszélés)	907
VIHAR BÉLA: Tíz intelem (vers) - -	914
HAJNAL GÁBOR versei: Hegyifolyó, Én álltam - - - - -	916
POLNER ZOLTÁN: A város (vers) - -	917
SIMON EMIL: A szemtanú (elbeszélés) -	918
EÖRSI ISTVÁN versei: Mint kimondhatatlan veszélyt, Varjú és repülőgép - -	925
BERTÓK LÁSZLÓ versei: Fölmondom a pástorkodást, Te nap - - - - -	926
SZÉKELY DEZSŐ: Pókfonal (vers) - -	927
KERÉK IMRE: Búcsú a várostól (vers) -	928

Csorba Győző 50 éves

KÖSZÖNTŐ - - - - -	930
WEÖRES SÁNDOR versei: Álom a régi Pécsről, Csorba Győzőnek - - - -	931
POMOGÁTS BÉLA: Termékeny meditáció	934
CSORBA GYŐZŐ: Magamról, verseimről	939
CSORBA GYŐZŐ versei: A hid panasza, Évforduló, Ocsúdó évek, Kijátszani végre, Már nem odázhatom, Faültető, Kifelé, Megtartani - - - - -	941
VÁRKONYI NÁNDOR: Csorba Győző verseiről - - - - -	947

ÉLET ÉS KULTÚRA

TÜSKÉS TIBOR: Levél Veres Péterhez a Balaton „védelmében” - - - - -	956
THIERY ÁRPÁD: Tájak, lelkek és látszatok III. - - - - -	961

Irodalom

- BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS: Emlékezés
Tömörkény Istvánra - - - - - 965
- RÁKOS SÁNDOR: A műfordítás műhelyéből - - - - - 969
- RADÓ GYÖRGY: A skandináv irodalmak magyar múzeumában - - - - - 972

Zene

- RÓNAY LÁSZLÓ: Zenei levél Budapestről 975
- OLSVAI IMRE: Fölszállott a páva - - 979

MÉRLEGEN

- VÁRKONYI NAGY BÉLA: Vázlat Bárdosi Németh János portréjához - - - - 984
- SZÓDY SZILÁRD: Mezei András: Legendák születésben - - - - - 988
- NAGY L. SÁNDOR: Kilátó 66 - - - 989
- MITZKI ERVIN: Békés Sándor: Áradás - 991

KÉPEK

- Gyarmathy Tihamér rajzai - - 903, 913, 924
- Ferenczy Béni rajza - - - - - 974
- Grain András rajza - - - - - 992

MÜMELLÉKLETEN

Martyn Ferenc: Csorba Győzőnek (rajz)

Kiadja a Baranya megyei Lapkiadó V.
Pécs, Hunyadi János u. 11.
Telefon: 15-32, 50-00
Felélés kiadó: Braun Károly

Szerkesztőség:
Pécs, Széchenyi tér 17. I. emelet
Postafiók 175. Telefon: 13-05
Kéziratot nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető bármely postahivatalnál
és a Posta Központi Hirlapirodájánál
(Budapest, V., József Nádor tér 1.)
Évi előfizetési díja 72,- Ft.
Egyéni előfizetési csekk számla száma
61 068.

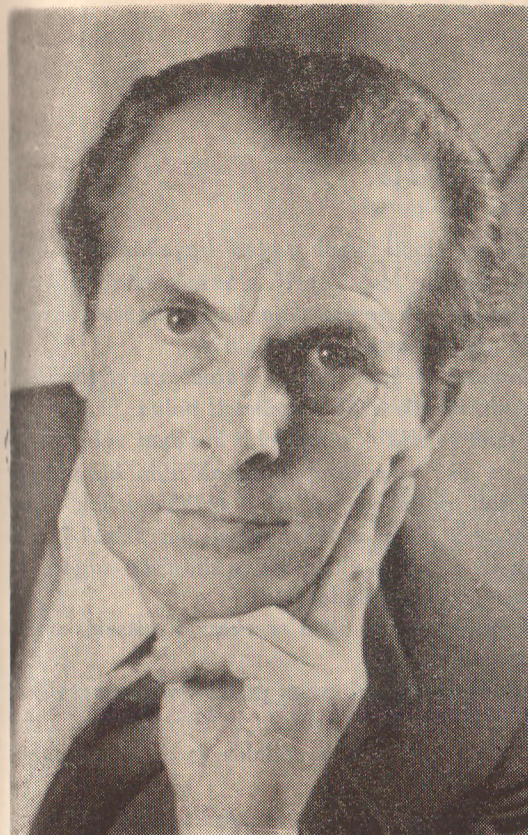
Közületi előfizetési csekk számla: 61 066.
vagy átutalással az MNB 8. fióknál
vezetett egyszámlára

66-3170 Pécsi Szikra Nyomda
F. v.: Melles Rezső

KERÉK IMRE

BÚCSÚ A VÁROSTÓL

három napja búcsúzik a szemem
hogy mentse mi belőled menthető
szédelő bűgőcsigaként kerengek
sugaras tereiden rám zuhan
a dzsámi kupolája négy helyett nyolc
tornyot villant felém a székesegyház
fölmutatod utolszor csak nekem
amit szerettem benned gyönyörű
város fényserű súlytalan áramlás
combig meztelen suhannak a nők
és arcok arcok feledhetetlen
arcok ismerős arcok ismeretlen
arcok úsznak el a szívem körül
tolláskodnak féllábon állva
hatalmas gesztenyefáid komor
bivalyok vonulnak salakhegyek
gépkocsik bogárja zsong nyüzög
hirdetőoszlopokra sárga
plakátokat terít a fény kiáltoz
öblös hangján az újságárus
csengők dudák bongó harangzene
zuhog agyamra így kísérsz engem
városom gyönyörű ki a füstbokros
pályaudvarra s kezet fogsz velem
ne üljek üres tenyérrel vonatra
cserében ifjúságom hagyom itt sokáig
lobogtatom feléd a zsebkendőmet
EGYSZERRE SZÉTTÖRIK AZ ÉG
S BENNEM TÜNDÖKÖLSZ MÁR IDŐTLENÜL

CSORBA GYŐZŐ 50 ÉVES

Köszöntő

WEÖRES SÁNDOR: *Álom a régi Pécsről,*
Csorba Győzőnek

POMOGÁTS BÉLA: *Termékeny meditáció*

MARTYN FERENC: *Csorba Győzőnek (rajz)*

CSORBA GYŐZŐ: *Magamról, verseimről*

CSORBA GYŐZŐ *versei*

VÁRKONYI NÁNDOR: *Csorba Győző verseiről*

Köszöntő

Senki se szereti, ha az évek múlására, az ifjonti napok tüntére figyelmeztetik egy évfordulón; ám a megélt félévszázad, a gyümölcsös őszelő, a termés csűrbe takarítása elsősorban nem a gyorsröptű évek múlásának nosztalgiája, hanem ünnep: az ember, a költő alkotómunkájának megmérése; számvetés és tisztelgés.

Csorba Győzöt Pécs adta az irodalomnak. A költő hű fia maradt szeretett szülőföldjének: itt él gyerekkorától, itt dolgozik, itt alkot. El is mehetett volna: nem ő lett volna az első, aki nem vállalja – vagy nem sokáig – a szűkebb hazában való próféta-lást; hisz évtizedek gyakorlata, hogy az első szárnypróbálgatások után kirepülnek az énekes madarak. Csorba Győző nemcsak azáltal maradt hű a szülővároshoz, hogy ma is itt él; e hűségét azzal igazolta, hogy vidéken is lehet egyetemes szintű költészetet teremteni, s ez még akkor is így igaz, ha az elismerés, a dicsőség sugarai a Mecsek alján már halványabban derengenek, mint Budapesten.

Csorba Győző költői és műfordítói munkásságán túl a szerkesztő missziós munkáját is vállalta csaknem egy negyedszázadig.

Aki elsősorban önmagával szemben igényes, fegyelmezett és szigorú, az másokkal szemben sem állíthat más mércét. Ez a szerkesztői igényesség a negyedszázad alatt olyan kötelező érvényűvé vált, hogy minden különösebb vállalás és újrafogalmazás nélkül is példa.

Ítélezéseiben nagy kulturáltsága, magasszintű tudása és körültekintő mérlegelése következtében szinte soha nem tévedett a tehetség megítélésében, a fiatalok elindításában. Biztos gesztusai mégsem az irodalmi pápa megtellebbezhetetlen ítésmagatartása volt, és ma sem az; véleménye a poeta doctus teljes fegyvertárával rendelkező, az élesszemű, világos látású kritikus belső tekintélyéből eredő kristálytisztá megfogalmazás ereje.

Emberi-költői magatartásában – a látszatra rideg-szigorúság és bezárkózó „aristokratizmus” ellenére is – tiszteletet parancsoló: távol áll tőle mindenfajta póz és önhittség, mégis, jogos büszkeséggel tudja, mit tett és mennyit ér.

S így tartja számon mások értékét, tehetségét is. Az akarnokot, a handabandázót megmosolyogja; a Mű-re függeszti szemét; csak a Mű igazolhatja, a Mű, ami fényt hagy az illanó időben, s amiért érdemes élni, amiért kötelező parancs a pokoljárás minden valaminevaló dudásnak.

Ötvenedik születése napján, társai a betűben és az igazságkeresésben, kívánjuk, hogy alkotó ereje teljében, költészetével, kritikai látásával, jó tanácsaival segítse irodalmi, művészeti életünk kiteljesedését.

ÁLOM A RÉGI PÉCSRŐL

Vigyem-e a függő lámpa
könny-csipkéit, dér-pihéit
a fény és drót doktorához?
átlátszó kőszálait
és kiszáradt tengerpartját?
Egyre szűkebb sikátorban
nem találok fuvarost.
A cseléd-nők lógaszokodnak
hálón, hosszabb álmukért
kapnak némi órabért.

Fenn az idő tühelyén
kirakó-játék a Tettye,
lenn behorpad a Puturluk.
Zegzugok körül a város
félig-nyitott kőgallérja,
itt forgószél közepén
trónol Haviboldogasszony
– hanyatt fordult számar
négy patát az égre vet –
köröttük a szikla-gallér
a kormos eklézsiára
őszintén, csatorna nélkül
böven gyűjt esővizet.
Nincs hid. Csak a zuhatag.
Példázatként, vagy csalétkül,
deszka-palló a víz mellett;
de igazi rokonok
egymás keblére borulva
szárny nélkül is átrepülnek,
s képzelt betegek nyelik
a török-korból maradt
vörösréz félholdakat.

Törpe-kucsmám eltemet,
patkány-prémem elsirat,
de szél-borzolta magasban
örzi szölleit Makár,
egy-ujjal tanít Jakab
a tóban, hol mossa lábát,
énekelni pontyokat;
errébb Málom mezeje
ül a vasuti sorompón,
megáll a sörház előtt
s gondolkodva hazatér.

Mokka-torta kerekén
bankban, kristály palotában
elefántok kórusa,
áhitatos kehely-csengés;
hol a ház-sor lelapul
ott úszkál a kovácsműhely
múlt századok bíborában,
sötét csücskei között
vén és ifjú ördögök
muzsikálnak gyászruhában;
s a borotvátlan út
ahol szüzek orgonálnak,
s a házmester búboréka
felvet egy-két üstököst:
itt a kávé-torta széle,
tovább tán a lila semmi,
tán ösvény a gyümölcsösben,
szétszórt kutyaugatás,
éjben elvesző vonat.

Tisztító-szerek közül
a söntésből süt a nap,
ott olvasható a naptár,
a csótányok függőkertje,
pettyes gazdaság, beléje
zápor-mosta haj merül.
Hát a korsót is vigyem?
minden forrást és villámot?
az istálló kürtjeit
éppen mikor áldást fújnak
telt tőgy és sirmécs között?
Nem hallgatok ily tanácsra
mit ezüstpapír köhög
kátrány-tócsából a vak
berekesztett ablakokba.
Inkább fölgyújtom kabátom
fényes pillantásait,
millió kis lepke-csápját:
lássalak, te árny-lepett
aki hálódat veted
gyereksírás-méhkasokra,
és az óváros fölött
a jövendőt elkötöd,
rongyos multat vetsz alája
– egy lámpára éhezem,
te, oltottan, mindahányra –
Bánod? Itt viszem a gemmát!
Hadd jöjjön szemközt veled
a vállával elfutó
mell nyitott kerámiája.

Csorba Gyözönék

Költöm, köszöntlek! Már te is ötven év
Súlyát teríted pécsi tetőd alá,
Ötven tavasz felhőit ürsöd
At a Mecsek boronás gerincén,

Éppannyi ősznek tarka gyümölcseit
Kamrába tetted: zárt kopogós dió,
Függő sötét szőlő, fanyar birs
Tudja hogy eljön a messi vendég.

Mint pára és szél gyűlik az ég alatt
S hársadba tér test-nélküli nagy sereg.
Nem könnyű termést óv a kamrád,
Kerted assú-bora nem butító:

Épséget, edzett lelket adó erő,
Emlékezésre, nem feledésre jó.
Száz év után látnád diófalad:
Mily magas és terebélyes, áldó!

Weöres Sándor.

Vajon a problémák közül, miket Csorba költészete kínál, miért éppen filozófiai nyugtalanságának és megbékélésének témáját választja ki a költő ötvenedik születésnapját ünneplő méltatás? Úgy hisszük, ez a probléma éppen Csorba értékelésének, időszerűségének és igazi mondandójának kulcsa, talán magyarázata. Gyakran érte őt vád, gyakran utasították el magányos alakját és költészetét „időtlen témáinak” megfogalmazása miatt. Pedig az ítélet inkább egyfajta beidegzettség „rutinírozott” műve volt, mintsem a megfontolásé. Csorba lírája – főként a *Séta és meditáció* büszke eredményei után – értő és igazságos kritikát kíván.

El lehet-e vetni költészetét „élet-halál elvont kérdéseinek” dacos újra- és újra-kérdése miatt, mint ezt nem egyszer megtették? Meggyőződésünk szerint nem. Csorba költészete nem spekulatív bölcséleti problémákat feszeget, hanem azokra az élményekre keres magyarázatot, azokra a kérdésekre szeretne valamiképpen választ találni, mik valamennyiünket töprengésre indítanak. „Mi az ember” – faggatja önmagát (legutoljára *Kérdés a XX. században* című versében), mik életének, sorsának határai?, hogyan viselheti el a halál gondolatát?, van-e létének értelme? – ki tagadná, hogy a század pusztulásban és fejlődésben egyaránt hatalmas távlatai előtt egyre többen várnak feleletet ezekre a kérdésekre. S aki korunk filozófiai vitáit figyeli, azt is tudja, hogy az emberi lét és személyiség problémáinak feltárásával és vizsgálatával ma már nem csupán az egzisztencializmus gondolkodói foglalkoznak, hanem a marxizmus képviselői is. Marx *Gazdasági-filozófiai kéziratainak* vagy Antonio Gramsci műveinek reneszánsza, a lengyel Adam Schaff könyve körül kibontakozó antropológiai vita, Franz Kafka életművének átértékelése: megannyi jele annak az érdeklődésnek, mellyel a marxista világnézet az emberi lét problémái felé fordul.

Csorba küzdelme: kudarcai és győzelmei tehát nem csupán egy magányos alkotó külön-világát jelentik, hanem korunk emberének önismeretét-önfelfedezését is. Bizonyára igaza van Weöres Sándor egy régebbi megállapításának, amit Csorba *Szabátlás* című verseskötetét ismertetve tett: „A 'gnóthi seauton', az önismeret sosem volt olyan sürgős, mint most, amikor az emberiséget saját elszabadult szenvedélyei egyre nagyobb csapásokkal sújtják; szükséges, hogy az ember a szenzuális rétegei, külső-énje alól felszínre hozza ismeretlen mélyvilágát, igazi önmagát” (Válasz 1947).

Csorba nemcsak nyugtalanító kérdéseinket fogalmazza meg, szorongásainkat is segít feloldani. A költészet közhasznú érdeme – többek között – éppen az, hogy győztesen formába kényszeríti a léleekben kavargó komor sejtelmeket, tragikus félelmeket, s miként a mágusok egykor vagy a pszichoanalitikusok manapság, megfogalmazza: az értelem világos rendjébe vonja a zaklató és kavargó élményeket. Minél nagyobb a vers művészi ereje, annál inkább sikerülhet az átlényegítés: a kínzó felismerések humanizálása. Csorba őszintesége, mely legfájdalmasabb töprengéseit sem tagadja el, és tökéletes formaművészete, mely leglázasabb indulataiból is klaszszikus világosságú kompozíciót képes építeni, biztos záloga annak, hogy költészete szorongásokat oldó és humánus rendet alkotó eszköz legyen.

Maga a költő is a verstől, az alkotó munkától várja győzelmét kísértői felett: „áruld el a / halált, áruld el, mondd ki s győzz felette” – idéztük már előbb a megfogalmazás gyógyító-segítő erejébe vetett hitét. Ez a hit írat vele új ars poeticát, műhelyének végső törvényeként: „Kimondani kimondani – / Ismerni kell a rejtezőket / A köddel együtt eltűnnek a rémek” (*Ars poetica*). Csorba tudja, hogy „kimondva” félelmeit, nevükön nevezve kísérteteit, olvasóinak is üzen. Termékeny meditáció az övé: a lét titokzatos kérdésein vívódva, megnyugvást keresve és találva, mások szorongásának görcseit oldozgatja, önvizsgálatra és megbékélésre tanít. Talán nem véletlen, ha azokat a szavakat idézzük életművére, miket Illyés Bartók Bélához írt: „Ím, a példa, hogy ki szépen kimondja / a rettenetet, azzal föl is oldja. / Ím, a nagy lélek válasza a létre / s a művészé, hogy megérte / poklot szenvednie”.

